

Sygn. akt IV CSK 349/10

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego
w M.

przy uczestnictwie Teresy D. i Jacka D.

o wpis,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 10 lutego 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 17 listopada 2009 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu pozostawiając
temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Skarb Państwa wniósł o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej w dziale IV księgi wieczystej Kw nr [...] na udziale wynoszącym $\frac{1}{2}$ części stanowiącym własność uczestników postępowania na prawach wspólności ustawowej, załączając do wniosku cztery tytuły wykonawcze.

Sąd pierwszej instancji uwzględnił wniosek zgodnie z żądaniem wnioskodawcy.

Sąd drugiej instancji postanowieniem z dnia 17 listopada 2009 r. uwzględnił apelację uczestniczki postępowania Teresy D. w ten sposób, że uchylił zaskarżony wpis, nakazał Sądowi Rejonowemu jego wykreślenie i wniosek o wpis oddalił.

W ocenie Sądu odwoławczego wnioskodawca nie wykazał, aby załączone go wniosku tytuły wykonawcze, stanowiące podstawę wpisu, zostały doręczone uczestnikom postępowania. Wobec powyższego Sąd ten uznał, że wspomniane tytuły wykonawcze nie mogą stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej, gdyż zgodnie z art. 27 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji tytuł powinien zwierać stwierdzenie, że obowiązek jest wykonalny.

Ponadto, Sąd drugiej instancji stwierdził, że przepisy art. 65 ust. 1, art. 109 u.k.w.h. oraz art. 35 § 2 ust. 2 Ordynacji podatkowej pozwalają przyjąć, iż tytuł wykonawczy może stanowić podstawę wpisu tylko jednej hipoteki, a nadto, że hipoteka może zostać wpisana na podstawie tylko jednego tytułu wykonawczego, bo ustawodawca kategorycznie wyklucza możliwość ustanowienia jednej hipoteki dla wielu wierzytelności. Wielość wierzytelności uznał Sąd Okręgowy za przeszkodę do dokonania wpisu o wnioskowanej treści, uznając zarazem, że wobec treści wniosku nie jest władny dokonać wpisu czterech hipotek przymusowych. Sąd drugiej instancji wskazał także na brak swego uprawnienia do dokonania w księdze wieczystej wpisu uczestników postępowania jako współwłaścicieli w udziałach po $\frac{1}{4}$ części, co umożliwiłoby prawidłowe wpisanie hipoteki wyłącznie na udziale stanowiącym własność zobowiązanego.

Wnioskodawca zaskarżył w całości postanowienie Sądu drugiej instancji, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach.

Zarzuty błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 109 ust. 1 u.k.w.h., art. 35 § 2 ust. 2 w zw. z art. 34 § 1 i art. 35 § 1 Ordynacji podatkowej uzasadniono błędnym uznaniem, że hipotekę przymusową można ustanowić tylko na podstawie jednego tytułu wykonawczego, a kilka takich tytułów nie może stanowić podstawy wpisu jednej hipoteki przymusowej.

Z kolei naruszenie art. 109 ust. 1 u.k.w.h., art. 34 § 1, art. 35 § 2 pkt 2 i § 3 Ordynacji podatkowej w zw. z art. 27 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji uzasadniono ich błędną wykładnią i niewłaściwym zastosowaniem w następstwie uznania, że hipotekę przymusową na podstawie administracyjnego tytułu wykonawczego można ustanowić tylko wówczas, gdy została wszczęta egzekucja administracyjna, a wnioskodawca przedłoży dowód wszczęcia tej egzekucji (doręczenia odpisu tytułu wykonawczego).

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 626⁸ § 2 k.p.c. wskutek wykroczenia przez Sąd poza granice przewidzianej w nim kognicji, w następstwie badania przez Sąd odwoławczy prawidłowości wszczęcia egzekucji administracyjnej (doręczenia uczestnikom odpisu tytułu wykonawczego). Nadto zarzucono naruszenie art. 244 § 1 k.p.c. przez zakwestionowanie przez Sąd treści dokumentu urzędowego (administracyjnego tytułu wykonawczego), w szczególności istnienia klauzuli, że obowiązek objęty tytułem wykonawczym jest wymagalny. Zarzuty naruszenia art. 386 § 1 i art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 626⁹ k.p.c. uzasadniono błędnym uwzględnieniem apelacji w sytuacji wymagającej jej oddalenia.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu oraz orzeczenia o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec zasadności większości spośród zgłoszonych w niej zarzutów.

Trafny okazał się zarzut naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c., wyznaczającego granice kognicji sądu wieczystoksięgowego, którego naruszenie mogło mieć istotny

wpływ na wynik sprawy, ponieważ Sąd odwoławczy uzasadnił oddalenie wniosku o wpis m.in. brakiem wykazania przez wnioskodawcę doręczenia tytułów wykonawczych uczestnikom postępowania. Tymczasem Sąd wieczystoksięgowy nie może badać innych okoliczności aniżeli te, które dotyczą wniosku, dołączonych do niego dokumentów i treści księgi wieczystej. Natomiast badanie prawidłowości trybu prowadzenia postępowania administracyjnego i merytorycznej treści wydanej w nim decyzji wykracza już poza zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego, ponieważ wpis hipoteki przymusowej na podstawie decyzji wydanej w tym postępowaniu może być podważany w drodze procesu o usunięcie niezgodności stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (postanowienie SN z 17 listopada 2005 r., IV CSK 5/05, niepubl.; postanowienie SN z dnia 19 października 2000 r., II CKN 451/00, niepubl.).

Skuteczność doręczenia tytułu wykonawczego jako elementu oceny prawidłowości trybu procedowania w postępowaniu administracyjnym nie może więc być przedmiotem badania Sądu wieczystoksięgowego.

W judykaturze stwierdzono nawet, że podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka może być nawet nieostateczna decyzja o treści określonej w art. 35 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej, wydana tylko przeciwko podatnikowi i doręczona jedynie jemu (postanowienie SN z dnia 5 listopada 2004 r., III CK 122/04, niepubl.). Badanie Sądu wieczystoksięgowego sprowadza się więc do stwierdzenia zgodności dołączonego do wniosku tytułu wykonawczego z wymaganiami art. 27 § 1 - § 3 ustawy z 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a więc m.in. do zbadania tego, czy dołączony tytuł zawiera stwierdzenie, że określony w nim obowiązek jest wymagalny (postanowienie SN z dnia 23 czerwca 2005 r., II CK 92/05, niepubl.; postanowienie SN z dnia 12 maja 2006 r., V CSK 52/06, niepubl.).

Wynikający z art. 626⁸ § 2 k.p.c. obowiązek Sądu wieczystoksięgowego badania m.in. zawartości tytułu wykonawczego (w tym m.in. klauzuli stwierdzającej wymagalność określonego nim obowiązku) nie może być jednak utożsamiany z badaniem prawidłowości przeprowadzenia postępowania administracyjnego,

w którym tytuł ten został wydany. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w tej sprawie nie podziela jednostkowego wcześniejszego stanowiska wyrażonego w tym zakresie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1998 r., II CKN 782/97, niepubl.).

Natomiast chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 244 § 1 k.p.c., ponieważ Sąd drugiej instancji nigdzie nie stwierdził - wbrew treści dokumentów urzędowych w postaci administracyjnych tytułów wykonawczych - że załączone do wniosku tytuły wykonawcze pozbawione są niezbędnej klauzuli w postaci stwierdzenia, że obowiązek objęty tytułem jest wymagalny. Odmowę uznania tych tytułów za wystarczającą podstawę do dokonania wpisu hipoteki przymusowej uzasadniono bowiem w zaskarżanym orzeczeniu nie brakami co do niezbędnych elementów ich zawartości (określonych w art. 27 § 1 ustawy z 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji), ale niewykazaniem przez wnioskodawcę doręczenia ich odpisów uczestnikom postępowania, co oczywiście nie może uzasadniać zarzutu naruszenia art. 244 § 1 k.p.c.

Trafne okazały się jednak zarzuty zgłoszone w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej. Przepis art. 109 ust. 1 u.k.w.h. nie wprowadza, wbrew stanowisku zawartemu w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, zasady, iż jedna hipoteka przymusowa może być ustanowiona tylko na podstawie jednego tytułu wykonawczego, a istnienie kilku tytułów wykonawczych musi prowadzić do konieczności ustanowienia kilku hipotek. Powołany przepis nie stoi na przeszkodzie ustanowieniu na wniosek wierzyciela, na podstawie kilku tytułów wykonawczych obejmujących jeden rodzaj długów powstałych w kolejnych okresach płatności, jednej hipoteki przymusowej w kwocie wynikającej z zsumowania kwot objętych tymi tytułami. Nie narusza to w niczym ani interesów dłużnika hipotecznego ani wierzyciela hipotecznego (v. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2004 r., sygn. akt II CK 421/03, niepubl.). Judykatura kontynuuje ten kierunek orzecznictwa uznając go za zasadny i wskazując nadto na argument, że ustanawianie w takiej sytuacji kilku hipotek odrębnie na podstawie każdego z tytułów wykonawczych byłoby nieracjonalne i niecelowe, albowiem prowadziłyby do tego samego skutku przy zbędnym i uciążliwym zwiększeniu liczby koniecznych czynności biurowych i liczby spraw

sądowych oraz wzrostu kosztów postępowania (postanowienie SN z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 224/09, niepubl.). Trafnie więc zarzuciła strona skarżąca naruszenie art. 109 ust. 1 u.k.w.h., przez Sąd drugiej instancji, ponieważ - wbrew stanowisku prezentowanemu w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia - przepis ten nie wyłącza możliwości ustanowienia na wniosek wierzyciela, na podstawie kilku tytułów wykonawczych obejmujących jednorodnjawe długi powstałe w kolejnych okresach płatności, jednej hipoteki przymusowej w kwocie stanowiącej sumę należności z tych tytułów.

Wreszcie zasadnie zarzucono w skardze kasacyjnej błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 35 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej w zw. z art. 27 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tj. Dz. U. 2005 r., Nr 229, poz. 1954 ze zm.) przez wadliwe warunkowanie możliwości ustanowienia hipoteki przymusowej uprzednim wszczęciem egzekucji administracyjnej, czego dowodem jest doręczenie dłużnikowi odpisu tytułu wykonawczego.

Tymczasem z mocy art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej hipoteka przymusowa powstaje co do zasady przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej, którego podstawą jest m.in. tytuł wykonawczy, którego niezbędne elementy, podlegające badaniu Sądu wieczystoksięgowego, określają przepisy art. 27 ustawy z dnia 17 czerwca 1996 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Jeżeli więc do wniosku o wpis hipoteki przymusowej został dołączony tytuł wykonawczy spełniający wymogi określone powołanym ostatnio przepisem, to właściwy sąd rejonowy powinien na podstawie art. 35 § 3 Ordynacji podatkowej ocenić zasadność wniosku organu podatkowego pod kątem innych obowiązujących przepisów i dokonać wpisu hipoteki przymusowej, bez potrzeby badania, czy doszło do wszczęcia postępowania egzekucyjnego w następstwie doręczenia dłużnikowi odpisu tytułu wykonawczego, ponieważ ostatnio wymieniona przesłanka nie wynika z żadnego z powołanych w skardze kasacyjnej przepisów.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

